

КАТЕГОРІАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ В КИТАЙСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Запропоновано компаративний аналіз категоріального мислення в європейській та китайській традиції. Особливий наголос робиться на китайському письмі та мисленні, відправним пунктом якого виступає уявлення про атомарний факт щодо стану речей, що відображається піктографічним письмом. Розглянуто, як філософія смислу, істини тлумачиться в китайській філософсько-логічній традиції за допомогою знаків-ієрогліфів

Ключові слова: піктограма, ієрогліф, Китай, філософія, образотворчість

Abstract

A comparative analysis of categorical thinking in the European and Chinese traditions is proposed. Special emphasis is placed on Chinese writing and thinking, the starting point of which is the idea of the atomic fact about the state of things, which is reflected in pictographic writing. Considered as a philosophy of meaning, truth is interpreted in the Chinese philosophical and logical tradition with the help of hieroglyphic signs

Keywords: icon, hieroglyph, China, philosophy, art, image

Вступ

Філософський інтерес до мови та відображення смислів має довгу історію та стійкий аналітичний простір. Є, принаймні, три ключових історичних джерела актуального інтересу та три інтелектуальних проблеми, які підтримують цю цікавість.

Сучасні філософи намагаються надати систематичне і навіть математичне строгий опис мови. В європейській традиції - це спадок Г. Фреге, Б. Расела, Л. Вітгенштейна та логічних позитивістів, які намагались використовувати строгі пояснення логіки та смислу в спробах зануритись, а в деяких випадках і протистояти традиційним розв'язкам філософських питань. Філософський інтерес до мови підтримується фундаментальними і концептуальними питаннями мовознавства, типово філософськими проблемами зв'язку між розумом, мовою і світом.

Зовсім інакше філософія репрезентації, комунікації, розуміння, тлумачення, смислу та істини тлумачиться в китайській філософсько-логічній традиції. Тут скорше треба говорити про унікальний, і набагато давній спосіб категоріального мислення, пов'язаний з уявленням про атомарний факт. тобто про той чи інший стан речей що відображається за допомогою окремої піктограми. Оскільки очевидне призначення ієрогліфа в тому, щоб вже самим його накресленням зображувати певний порядок речей, саме тому він є моделлю – образом –

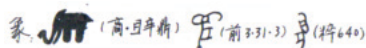
відповідного стану речей. Стосовно Китаю ця, іманентно притаманна первісній природі ієрогліфічного письма відбивається в образотворчості і потужній традиції ієрогліфічного письма, що дає широкі перспективи філософській рефлексії та повертає увагу до найдавнішої традиції.

Результати дослідження

В Китаї ми зустрічаємося з істотно інакшим, ніж в західній філософії способом категоріального мислення, що базується не на інтуїції окремої «речі» і, відповідно класі однорідних речей. Як відправний пункт цього мислення виступає уявлення про атомарний факт, тобто про той чи інший стан речей (Sachverhalt за Вітгенштейном), що відображається за допомогою окремої піктограми. Саме тому для китайців, як і для Вітгенштейна, «світ є сукупність фактів, а не речей (der Dinge)» [4, 91].

Оскільки очевидне призначення ієрогліфа в тому, щоб вже самим його накресленням зображувати певний порядок речей, саме тому він є моделлю – образом – відповідного стану речей. Стосовно Китаю ця, іманентно притаманна первісній природі ієрогліфічного письма, образотворчість, відбивається в піктограмі сян 象. За Вітгенштейном сутності пропозиційного знаку в «Логіко-філософському трактаті» тлумачаться : «Сутність пропозиційного знака оприявнюється, якщо ми будемо уявляти її складеним не з письмових знаків, але із просторових об'єктів. Просторове взаємне розташування цих речей якраз і відіб'є смисл пропозиції» [4, 76]. Хоча в рамцях вітгенштейнової зображувальної або іншої «картинної» концепції мови образотворчість притаманна пропозиції будь-якої мови, однак оприявнюється і яскраво демонструється саме в історично першій – ієрогліфічній – версії пропозиції. Недарма автор образотворчої концепції мови апелює саме до ієрогліфіки як обґрунтування цієї концепції : задля того аби зрозуміти сутність речення, згадаймо ієрогліфічне письмо, що зображує факти, які воно описує» [2, 54].

Китайська рефлексія відносно образотворчості-іконічності як базисного семантичного відношення, як це прийнято в китайській традиційній науці, отримує форму коментаря – роз'яснення походження і смислу терміна, що позначає це співвідношення зображення до того, що зображується. Запроноване китайським філософом Хань Фей-цзи пояснення смислу базового для китайської концепції терміну «образ»

викликає зацікавленість: «Люди зрідка бачили живих слонів. Але, знаходячи кістки слонів, люди, зважаючи на зображення, відтворювали для себе їх образи як живих. Тому все, за допомогою чого люди мають на увазі дещо або уявляють собі отримало назву слон /образ».

Видатний китайський філософ Ху Ши в своїй монографії «Розвиток логічного методу в давньому Китаї» першим з сучасних вчених приділив увагу

китайській теорії образності та спромігся надати їй логічної трактовки. Ху Ши справедливо вважав цю теорію найбільш важливою логічною доктриною «І цзина» (Книги змін) [5, 123], що стала основою доктрини «виправлення імен» і за допомогою цього надала центрального значення конфуціанській філософії. Він вдало акцентував модельну роль зразків, відповідно до яких формується предметність. Однак він помилково інтерпретував їх в дусі об'єктивно-ідеалістичної трактовки теорії ідей-ейдосів Платона, намагаючись поєднати оригінальну китайську концепцію під звичні західні шаблони. Але, слід зауважити, що китайський вчений запропонував оригінальну концепцію образності [1, 22].

Стає очевидним, як саме відбувається і що саме спричиняє сходження конкретного значення слова «слон» до абстрактного терміна «образ». Структура образності має три частини : перша – власне образ, друге – правила цього відображення факту існування слона, і, насамкінець, сам прообраз - слон, що мислиться повністю (вживу). Образ, що інтерпретується за допомогою тієї чи іншої графічної конфігурації, націлений на відтворення структури свого прообразу, тобто факту, який він відбиває. Графічне моделювання відповідного способу зв'язку речей, як їх мислять в китайській традиції. Дослідження, як загальних методологічних принципів, так і конкретних правил і прийомів такого відображення/моделювання складає одну з центральних тем китайської філософської думки.

Правила моделювання одних фактів за допомогою інших дуже різні : від елементарної зовнішньої подібності до таких, що складно співвідносити з тим, що відображається.

Висновки

Образотворче письмо (піктограми та ідеограми), що є праосновою китайської писемності и дотепер являє собою значний її пласт, прийнято відносити до самого раннього ступеню розвитку письма. Саме тому, хоч і далеко не уся, але, тим не менше, вихідна і базисна частина китайської писемності (піктограми і ідеограми) володіють абсолютно іншими зображувальними можливостями та принципово інакшим відношенням до звукової мови, аніж знаки звуко-лірного письма. Ієрогліфи записують не звуки і склади, а морфеми (тобто мінімально значущі одиниці мови) – вони безпосередньо співвіднесені зі значенням і лише через засоби значення зі звучанням (знак – звучання - значення морфеми) Через це вони мають суттєву відмінність від фонетичного письма, де літери записують лише звучання і через звучання позначають слова ті морфеми (знаки – звучання – значення морфеми).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Parker, John. 1978. Windows into China: the Jesuits and their books, 1580-1730. Boston: Trustees of the Public Library of the City of Boston. p.25. 3 Nisbett, R.E. 2003.
2. Хань Фэй-цзы цзицзе (Хань Фэй-цзы с собранием разъяснений) // ЧЦЦЧ. — Т. 5. — С. 108. Чжуцзы цзичэн (Собрание [творений] всех мудрецов), 2012

3. The Geography of Thought: How Asians and Westerners Think Differently ... and Why. New York: Free Press. p.100, 2013
4. Вітгенштейн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження. — Київ: Основи, 1995
5. І-цзін. Серія Істини. Перекл. Тарнавський Є. // Фоліо. – 2018. – 281 С.

Головащенко Ірина Олегівна — канд. філос. наук, доцент кафедри філософії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

Holovashenko Iryna — PhD, Associated professor of the Department of Philosophy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : irolho@gmail.com